

Soms is er geen reden te vinden, maar een andere keer ook wel. De lezers van 400 brieven van mijn moeder, hun reacties en de worstelingen waar iedereen mee te maken heeft in dit leven, maar ook de kleine, mooie dingen die ons omringen, zijn de reden voor het voltooien van dit tweede boek...

Joseph Oubelkas

Joseph Oubelkas

**GEZONDHEID
LIEFDE
VRIJHEID**

Het vervolg op de bestseller
400 brieven van mijn moeder

*Wie nooit vreugde heeft gekend,
zal ellende en verdriet moeilijk de baas kunnen.*

Maar kind, onthoud ook:

*Wie geen ellende en verdriet heeft gekend,
zal nooit weten wat vreugde is.*

*Blijf geloven in de toekomst en je leven in vrijheid,
je hoeft niet bang te zijn, mijn zoon.*

INHOUD

PROLOOG	II
WAT ER WAS GEBEURD...	13
DEEL I VRIJHEID	27
DEEL II GEZONDHEID	155
DEEL III LIEFDE	245
EPILOOG	321
DANKWOORD	325

PROLOOG

Ik word wakker door de geur van warme broodjes. Ik doe mijn oordopjes uit en hoor iemand afwisselend zingen en neuriën.

Waar ben ik...?

...

O ja, natuurlijk! Ik ben thuis! Het is mama die zingt beneden.

Het is geen droom! Deze keer niet.

Ik kan me nog honderdmaal omdraaien in mijn schone, warme bed als op een zondagmorgen na een week noeste arbeid, maar als een kind dat op het punt staat voor het eerst naar de Efteling te gaan, kan ik niet langer blijven liggen. Ik wil de wijde wereld intrekken. Ik wil de dingen doen waar ik constant naar heb uitgekeken. Ik wil autorijden, douchen, tussen de mensen lopen, naar de stad, naar het bos, rennen, springen. Ik wil naar de supermarkt gaan om iets te kopen, zomaar iets wat ik zelf kan kiezen in die eindeloos lange schappen vol kleurtjes en geurtjes. Ik wil in een restaurant alles van de menukaart bestellen en een willekeurige vriend bellen, gewoon omdat het weer kan. En het liefst wil ik alles tegelijk doen!

Het is precies zoals ik dacht toen ik nog in de gevangenis zat: de wereld is als een grote speeltuin waarin ik ongelimiteerd mag rondbanieren zonder enige restrictie en zonder dat iemand me vraagt waar ik naartoe ga. Ik ben vrij en mag weer gaan en staan waar ik wil. Ik mag weer doen wat ik wil. Zoveel keuze! Bijna wens ik om alles in één dag uit te kunnen voeren.

Ik sta op en zie dat mijn handen trillen. Van blijdschap, van zeuwen en van ongeloof. Het is eindelijk voorbij. EINDELIJK!

Krrrrrrinnnggg.

Ik hoor de deurbel. Een zeurend, maar zeer welkom geluid. Het is een van de nieuwe geluiden waaraan ik moet wennen. Even later vullen de stem van Willem en de lach van mijn moeder het halletje beneden.

Dat is waar ook. Hij ontbijt mee.

Ik schiet snel een broek en een T-shirt aan. Mijn tweede dag in vrijheid is begonnen.

DEEL I
VRIJHEID

Het moment is gekomen dat je nu echt aan het begin staat van een heel ander leven. De dagen, die zich als kralen aaneen hebben geregen, zijn voorbij en de ketting is eindelijk lang genoeg. Door je belevingen van de laatste vierenvijftig maanden is je leven drastisch veranderd en dat geeft nieuwe ervaringen en nieuwe vrienden, maar geeft vooral oude herinneringen en oude vriendschappen meer betekenis. Wereld pas maar op: 'Joseph is coming, brand new!'

I.

Woensdag 17 juni 2009.

‘De clematissen lopen uit, daar komen grote witte, lila en paarse bloemen in. En weet je, kind, ik verheug me erop je dat te laten zien, net zoals de velden vol pastelroze klapprozen die in het land van Heusden en Altena liggen. Ook wij zullen op een dag opstaan en kunnen zeggen: “Vandaag komt hij thuis.” Dan is voor ons allemaal een nachtmerrie voorbij en kunnen wij je weer wegwijzen maken in de gewone maatschappij.’

Mijn moeder schreef frequent over ‘het land van Heusden en Altena’. Alsof het zo uit een sprookje komt: ‘En zo liepen ze de horizon tegemoet in het land van Heusden en Altena... En ze leefden nog lang en gelukkig. *The End.*’

Voor mij voelt het ook als een sprookje. Eentje dat ik nu echt, op dit moment, beleef. Hoe mijn moeder, Willem en ik mijn eerste avond in vrijheid naar de polders en grazende koeien kijken. Hoe ik voor het eerst sinds jaren de zon rustig zie zakken achter de horizon in plaats van achter een vijftien meter hoge muur met prikkeldraad. We genieten van de intense stilte. Niemand zegt wat. Stilte is het woord. Het geluid waarvan ik me nu pas echt bewust word dat ik het al die tijd niet had... *Het was nooit stil. Er was altijd herrie, altijd lawaai.*

Het geeft me een overweldigend emotioneel gevoel dat ik moeilijk kan plaatsen, dus nemen enkele tranen deze taak op zich. Voorzichtig veeg ik ze weg. Mensen volgen vaak hun leven lang een ideaalbeeld, maar vergeten daarbij weleens dat ook vandaag, de huidige dag, een onderdeel is van de droom die ze zelf zo mooi mogelijk kunnen invullen.

Eerder die dag, nadat ik door mijn moeder en Willem op het Paleis van Justitie in Den Bosch was opgehaald, kwam ik thuis. In een nieuw huis. Niet meer in het Noorse huis waar we voor mijn onterechte gevangenschap woonden. Maar het voelt direct aan als mijn huis. Mijn moeders huis. Ze heeft alle ziel en zaligheid van het oude huis in een grote denkbeeldige koffer meegenomen en hier consciëntieus uitgepakt.

‘Kijk maar even rond als je dat wilt,’ zegt mijn moeder.

Ik zeg niets terug, maar knik naar haar terwijl ik langzaam de huiskamerdeur open. Willem loopt vlak achter me.

‘*Je moet thuiskomen in een ruimte zoals die was toen je wegging.*’

Deze woorden heb ik destijds opgeslagen in mijn gedachten en zijn een herinnering geworden die nu onherroepelijk bij me terugkomt.

Ik zie de ronde tafel met de vier witte stoelen eromheen zoals ze in de keuken van het vorige huis stonden. Erbovenop een vaas met een verse bos witte gerbera’s. Mijn moeder en haar onafscheidelijke liefde voor bloemen... Tegen de wand staan twee open witte kasten gevuld met boeken, blikjes en oude snuisterijen met daartussen de tv. De glazen tafel in de woonkamer herken ik ook nog van het vorige huis. De gezellige, warme uitstraling van de kamer tovert een glimlach op mijn gezicht.

De keuken is eenvoudig. Functioneel. Maar de zwarte en witte tegels, liggend als een groot schaakbord, breken het geheel op speelse wijze.

‘Ik ga even boven kijken!’ roep ik blij. Willem glimlacht terug en laat me gaan. Hij neemt alvast plaats aan de ronde tafel.

Staan op de overloop zie ik vier kamers. Het is de inrichting van een standaard rijtjeshuis, maar in mijn beleving is het een heus paleisje. Rechts van mij bevindt zich een bescheiden badkamer met douche en wasbak. Links van mij een kleine kamer met een bed en verder weinig poespas. Recht voor mij zie ik de slaapkamer van mijn moeder met mooi gewitte muren en haar donkerbruine, houten bed met daarover een hemelsblauwe spreid. Mijn kamer ligt er links naast, de muren in oranje- en geeltinten, de kleuren van de zonsondergang, precies zoals ik het had gewenst. Ingelijste foto’s van zonsondergangen en -opkomsten aan de muur maken het plaatje compleet. Mijn oude bureau staat tegen de vensterbank en kijkt uit over de onaangelegde tuin. Daar heeft mijn moeder nog geen tijd voor gehad. Ze wilde per se het huis eerst op orde hebben...

Ik ben echt thuis. Ik draai voorzichtig om mijn as. *Ik ben echt weer thuis...*

‘Joes! Kom je?’ Mijn moeders stem trekt me terug naar de reali-

teit. De mooie, welkome realiteit. ‘Ik heb zelfgemaakte tomatensoep voor jullie!’

‘Ik kom!’ roep ik. Beneden zie ik mijn moeder aan de voet van de trap staan. Ze kijkt me aan met stralende ogen en een brede glimlach. En daar verschijnt het beeld weer, hoewel ze recht voor me staat, van haar warme gezicht iedere keer dat ze me ophaalde van de kindercrèche in Breda toen ik een klein mannetje was. De stralende blik van mijn moeder wanneer ik vanuit school wachtte bij haar auto op het parkeerterrein van het ziekenhuis in Breda waar ze werkte. Zo lang geleden, maar nog zo helder.

‘Hoi, mams!’ roep ik enthousiast.

‘Hoi, kind...’

Ik ren de trap af en geef mijn moeder een knuffel.

‘Het huis is prachtig!’

‘Het ziet er leuk uit, hè? Dat vertelde ik je toch? Dat had ik je toch beloofd?’

Ik knik en loop met mijn moeder naar de eettafel in de huiskamer waar Willem de soep al aan het verorberen is.

‘Sorry!’ zegt Willem slurpend. ‘Ik kon het niet laten al te beginnen aan de soep. Die is té heerlijk!’

Mijn moeder en ik lachen en tegelijkertijd voel ik mijn maag knorren. Die tomatensoep heb ik gemist! Met zo veel meer dingen.

2.

Net voordat de rest van de visite komt, spring ik onder de douche. Een heerlijk lange douche. Eerst heel warm, dan weer koud, en weer warm... En weer koud. Na jarenlang enkel met koud water te hebben gedoucht, speel ik als een kleuter met de koude en warme kraan en lach ik om mijn eigen ludieke gedrag. Maar niemand die me ziet, niemand die me iets verbiedt.

Een klein half uur later arriveert mijn vader met zijn gezin. Het weerzien met mijn vader, zijn vrouw Fouza en mijn broertjes Amir, Malik en Kian is emotioneel. Amir en Malik vliegen mij om de nek en ik vertel ze hoe ik ze heb gemist.

‘Wij jou ook,’ zeggen ze bijna in koor.

Mijn vader houdt me vast en ik denk terug aan zijn eerste bezoek in de gevangenis in 2005 toen hij me vertelde dat Amber en haar vader buiten stonden en niet binnen mochten komen. Mijn vader die toen zo zijn best deed om er toch het beste van te maken terwijl ik verdronk in frustratie.

Uit zijn broekzak vist hij de bruingeruite katoenen zakdoek waarmee hij zijn tranen afveegt. Kian blijft even achter, net als destijds in de visitehal van de gevangenis toen hij nog een luiertroeg droeg. Hij heeft de hand van zijn moeder vast en kijkt wat schuchter naar me omhoog.

‘Weet je nog wie ik ben, Kian?’ vraag ik. Aarzelend knikt hij. Zijn moeder vertelt hem zachtjes dat hij naar me toe mag lopen. Ik kniel, spreid mijn armen en omhels hem voorzichtig. Kian houdt zijn armpjes gestrekt langs zijn lichaam. Dit moet ook gek zijn voor hem. Net zo bizar als voor mij.

Amir was zeven, Malik drie en Kian bestond niet eens toen ik in de gevangenis terecht kwam. Nu worden ze twaalf, acht en vier.

Amir vertoont al de eerste tekenen van de puberteit. Ik wijs hem op de eerste puistjes op zijn voorhoofd.

‘Kijk, kijk, de eerste tekenen van het man worden,’ zeg ik lachend.

Amir wrijft over zijn voorhoofd en glimlacht.

‘Kom hier, kleine apen. Jullie mogen dan wel gegroeid zijn, jullie blijven mijn aapjes.’

Amir en Malik lopen weer op me af en geven me nogmaals een dikke knuffel.

‘Ik ben zo blij jullie weer te zien!’

Fouza omhelst me daarna en dankt Allah honderdmaal voor mijn terugkeer. Mijn vader slaat alles gade. Fouza begint in rap tempo met mijn moeder te kletsen, terwijl mijn broertjes fanatiek naar Willem lopen om hem te groeten. Ook hij is als een grote broer voor hen en dat maakt me trots.

‘Fijn dat je er bent, pap,’ zeg ik en ik loop op hem af. We vallen elkaar nog eens om de hals en geven elkaar een aantal schouderklopjes. Mijn vader is duidelijk geëmotioneerd en weet niet wat te zeggen. Maar dat hoeft ook niet. Het is goed zo.

3.

'Jij begrijpt nu beter dan wij dat er niets boven vrijheid gaat. Wij blijven samen met jou uitkijken naar dat moment. Heb geduld en vertrouw op jezelf.' – Frans en Henny

In de loop van de dag komen verschillende mensen langs die mijn moeder en mij door de jaren heen hebben gesteund, onder meer door brieven te schrijven. We houden het bewust klein, omdat we later een rondrit in de omgeving zullen maken en er vrijdag een algemeen welkomstfeest wordt georganiseerd. Ze worden door mijn moeder begeleid naar de tuin. Samen met Willem heeft zij provisorisch een terras met tegels aangelegd waarop stoelen en tafels gezet kunnen worden. Het zonnescherf met afwisselend groene en witte strepen staat omlaag en biedt de bezoekers schaduw. Het is heerlijk warm.

Peter van Drunen komt gespierd en gebronsd door de voordeur. Zijn gulle, aanstekelijke lach galmt in de kleine hal. In de tuin groet hij iedereen waarna hij me stevig in de armen drukt. Deze man betekent zo veel voor ons en heeft destijds vele acties opgezet zoals versturen van T-shirts en sportartikelen.

'Godverdomme, Joes! Wat ben ik toch verdomde opgelucht dat je terug bent.'

Mijn moeder en ik kijken hem even bedenkelijk aan.

'O ja, sorry, jullie houden niet van vloeken, maar dit kon ik niet laten,' verontschuldigt Peter zich waarna zijn diepe, typische lach de tuin weer vult. We lachen hard met hem mee.

Theo en Marianne, goede vrienden van mijn moeder, verwelkomen mij op een liefdevolle manier en de ouders van Amber zijn er ook. Ik omhels hen en vertel hoe ik ze heb gemist en dat ik erg dankbaar ben voor alles wat ze voor me hebben gedaan. Dat zal ik nooit vergeten.

Uiteraard vraag ik naar Amber en hoe het met haar is.

'Het gaat erg goed met haar. Ze is nu op vakantie, maar ze komt vrijdag thuis,' vertelt haar vader glimlachend.

Het zal vreemd zijn om Amber weer te zien... Hoe zal ons weerzien zijn?

Henny komt ook langs. Zij is onze toenmalige buurvrouw en heeft de leeftijd van mijn moeder. Zij en haar man Frans hebben me al die tijd maandelijks verwarmd met hun mooie, poëtische brieven. Henny pakt mijn beide handen vast en begint te huilen.

‘Ik vind het toch zo fijn dat je weer bent waar je hoort. Bij je moeder.’

Ik knijp zachtjes terug in haar opvallend koude handen terwijl Henny eraan toevoegt: ‘Frans had deze gebeurtenis zo graag mee willen maken, maar het ging vorig jaar helaas niet meer.’

Frans is op zesenzestigjarige leeftijd overleden aan slokdarmkanker. Henny overhandigt me een briefje. ‘Van Frans,’ zegt ze. ‘Ik moest hem beloven je dit te geven zodra je vrij zou zijn...’

Ik vouw het briefje open, begin te lezen en bedwing met moeite mijn tranen.

‘Beste Joseph,

Het is nu lente, de zon komt vroeger op en gaat later onder. De knoppen aan de twijgjes van de bomen voorspellen het begin van het nieuwe leven. Als de zon schijnt, dan krijg je achter de ramen toch al wat lentekriebels. De schepping heeft het elk jaar weer voor elkaar. Dat geeft mij best een goed gevoel. Het komt allemaal weer op zijn pootjes terecht. Als je geduld op kunt brengen, zul je resultaat zien. Dat geldt in hoge mate zeker voor jou.

Ik kan helaas niet meer op je wachten zoals ik had beloofd. Ik zou het graag gewild hebben en vond het fijn dat ik je even heb kunnen spreken aan de telefoon. Ik had langer willen vechten tegen de ziekte, maar mijn lichaam kan het niet meer aan. Daarom deze brief, want als je deze woorden leest, zal het betekenen dat ik niet meer stoffelijk aanwezig ben, maar dat jij nu wel in vrijheid bent en daar ben ik meer dan verheugd over. Ik wil je heel veel succes wensen en onthoud dat alles hoe dan ook goed komt...

Veel liefs en een warme groet,

Frans’

Bijgevoegd is zijn rouwkaartje.

'Ik ga sterven ... maar leef voort.'

'Verdrietig, maar vol bewondering voor de manier waarop hij zijn leven geleefd heeft, nemen wij afscheid van mijn allerliefste man en onze lieve pa...'

En ik nu van mijn vroegere buurman.

4.

Die ochtend en middag wordt er in de tuin veel gekletst en gevraagd. Af en toe dwaal ik even af in mijn gedachten om later weer tot het besef te komen dat ik dit echt meemaak. Het blijft een onbeschrijfelijk intens gevoel van geluk hoe ik vanaf de tuinstoel kijk naar alle genietende mensen om mij heen. Deze mensen weten wie ik ben, deze mensen houden van me, deze mensen zijn me nooit vergeten. Wat een voorrecht.

Mijn moeder heeft voor het avondeten paella gemaakt. Vis- en kipgerechten blijven mijn favoriet. Iedereen smult ervan waarna de mensen een voor een huiswaarts gaan. Het is voor mijn moeder, Willem en mij tijd om naar het land van Heusden en Altena te gaan. Maar niet alvorens een kleine ronde te hebben gemaakt in het 'nieuwe' Raamsdonksveer. En niet te vergeten: een bezoek brengen aan de huisarts voor een doorverwijzing naar het ziekenhuis. Ik wil graag mijn bloed laten prikken in de hoop dat er geen nare resultaten uit mijn gevangenschap voortkomen.

We rijden door onze oude straat waar het Noorse huisje staat. De eens zo fleurige tuin ligt er verwaarloosd bij. Het huisje lijkt te treuren, zo somber en verlaten ziet het eruit. We kijken in stilte toe.

'Waarschijnlijk wordt het huisje afgebroken,' zegt mijn moeder ineens.

Ik schrik ervan, maar mijn moeder kijkt me met twinkelende oogjes aan. Iets wat ik niet direct begrijp.

'Waarom gaan ze dat doen?' vraag ik.

'Als het wordt afgebroken, zal dat heel nauwkeurig gebeuren. Ik had het beter "demonteren" kunnen noemen, omdat het wel-

licht als museumstuk wordt opgebouwd. Zoals in het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem... Hoe bijzonder zal het zijn als ze het daar met de tuin, zoals ik deze heb aangelegd, erbij opbouwen?’

Ik kan het haast niet geloven dat dit huisje eventueel over honderd jaar nog zal bestaan. In een museum. En dat er dan mensen op mijn oude slaapkamer zullen rondsnuffelen.

‘We worden gewoon museumstukken. En dus oud!’ lach ik.

‘Jullie zullen geschiedenis gaan schrijven!’ lacht Willem mee waarna we de ronde voortzetten in het dorp dat geografisch op een gunstige plek ligt. Een paar minuten rijden en we zitten midden in de polders en weilanden met hun molens, tien minuten de andere kant uit en we bevinden ons tussen rijke loofbossen met dikke bomen. Dit alles wordt afgesloten met een lint van prachtige grote wateren zoals de Merwede, de Maas, de Bergsche Maas, de Amer en de Donge. Grote rivieren bij de hand, maar ook de beeldige vennen en miniriviertjes zoals de Alm. De Biesbosch ligt naast de deur evenals de Efteling, de Beekse Bergen en de verrassende Loonse en Drunense duinen. Binnen een straal van twintig kilometer vinden we een aantal van de mooiste steden en stadjes van Nederland: Breda, Heusden, Gorinchem en Geertruidenberg. Rechtstreekse verbindingen met Dordrecht, Den Bosch en Utrecht. Jachthavens, rondvaartboten, pannenkoekenhuizen, tearooms en campings bij de vleet. Zo veel te doen rondom dit levendige dorp van de Langstraat.

‘Eigenlijk moeten we in een weekend maar eens een fijn gezelschap uitnodigen om een prachtige route te maken, met mama als gids. Ik heb tenslotte niet voor niets voor de televisie programma’s gemaakt en geschreven over het schone Brabantse land,’ verkondigt mijn moeder met veel genoegen.

Er zijn nieuwe wijken uit de grond opgerezen, nieuwe bruggen gebouwd en extra wegen aangelegd. Raamsdonksveer heeft zowaar een rondweg gekregen! Er is zelfs een bewegwijzering met de aanduiding ‘Raamsdonksveer-West’! Het moet niet gekker worden: wonen in *the Westside*.

Mijn moeder was destijds ongerust over de eventuele cultuurshock die ik zou kunnen beleven. Ex-gedetineerden voelen zich vaak ont-

heemd in hun eigen omgeving, omdat ze niet alles terugkennen. Maar mijn moeder heeft me goed voorbereid op het nieuwe dorp middels foto's van de veranderingen en herkenningpunten die ze me door de jaren heen heeft toegestuurd. Dat maakt het nu mogelijk dat we lachen en honderduit praten terwijl mijn moeder me gelijktijdig bijpraat over alle veranderingen.

Aangekomen in het polderlandschap van het land van Heusden en Altena kan ik het niet laten over een hek van een weiland te springen en onnadenkend richting de horizon te sprinten. Ik blijf rennen en rennen, en niemand die me stopt. Mijn ademhaling wordt zwaar en voor ik het weet sta ik midden in het uitgestrekte, diepgroene weiland. Mijn moeder en Willem zijn twee kleine stipjes geworden en leunen op het hek waar ik zojuist overheen gesprongen ben. Ik zwaai uitbundig naar hen. Ze antwoorden tegelijk op mijn gebaar door hun handen op te steken. Ik glimlach, krijg een brok in mijn keel en ren zo snel als ik kan weer terug naar deze twee mensen die zo veel voor me betekenen. De glimlach van mijn moeder die avond zal ik mijn leven lang bij me dragen. Hier hebben we het voor gedaan.

5.

Donderdag 18 juni 2009.

‘Willem!’ roep ik, terwijl ik de laatste trede van de trap afloop.

Willem is met mijn moeder in gesprek en staat met zijn rug naar me toe. Hij draait zich om.

‘Sef! Goedemorgen, man!’ Zijn glimlach kon niet groter zijn. Die van mij net zomin. We omarmen elkaar zoals we gisterenochtend ook deden in de vestibule van het Paleis van Justitie net na mijn vrijlating. Ik zou haast zweren dat het al veel langer is geleden.

Tijdens onze omhelzing kijk ik over Willems schouder heen en zie ik mijn moeder bij het koffieapparaat staan. Ze staart ons liefdevol aan.

‘Hoi, mam,’ zeg ik, terwijl Willem me loslaat.

‘Goedemorgen, kind...’

Tranen schieten in mijn ogen. Ik kan het nog steeds niet geloven. Mijn eerste nacht in vrijheid is voorbij. Het was niet gemakkelijk in slaap te komen door alle indrukken van de dag, de stilte in de nacht en de zachtheid van de matras. Ik heb nog overwogen om mijn dekens op de vloer te leggen en daarop te slapen, maar ik vertikte het. Dít is mijn leven, zó hoor ik te slapen. Op een normaal matras. Zonder klikklak-geluiden van zware ijzeren sloten, zonder appels gepaard met geschreeuw waarbij ik meermaals uit mijn dromen werd gerukt. Ik deed mijn oordopjes in zodat ik op den duur door het geluid van mijn eigen ademhaling in slaap viel.

‘Kopje koffie?’

‘Ja, graag, mam.’

‘Willem ook?’

‘Zeker! Zeker! Zeker! Zeker! Zeker! Zeker! Zeker! Zeker! Zeker! Zeker!’

We lachen met zijn drieën en beginnen aan het ontbijt. Alles lijkt zich weer in slow motion af te spelen. Hoe we lachen, hoe we elkaar de broodjes en het beleg aangeven. Na het ontbijt spring ik onder de douche en speel ik weer blij met de kraan. Warm, koud, dan weer warm en koud, warm, koud, warm, koud. Ik zing en beatbox erop los en beleef ineens een déjà vu.

Zo stond ik ook de ochtend van 23 december 2004 onder de douche, toen ik geen benul had van wat me te wachten zou staan. Vierenhalf jaar geleden...

Tandenpoetsen, nagels knippen, mezelf scheren aan de wastafel. Het is weer doodeenvoudig vergeleken met de situatie binnen de muren toen het een dagelijkse opgave was om deze handelingen uit te voeren al dan niet gehurkt bij het kraantje op het vieze toilet.

Niemand die ongeduldig op de toiletdeur bonst. Niemand die vraagt of je klaar bent. En bovenal: geen uitbrekende gevechten doordat het toilet gedeeld moet worden. Ik ben alleen en ik heb alle tijd.

‘Wat wil je gaan doen vandaag?’ vraagt Willem na mijn wasbeurt.

‘De stad in!’ zeg ik met pretoogjes.

En dat doen we. Want het kan. Het mag.